

MĂ PRIVESC ÎN OGLINDA SPAIMELOR MELE, ȘI-MI ZÎMBESC

Călătorile, nu există drum / Drumul se face mergînd - spunea un poet spaniol, Antonio Machado, și parcă niciodată nu mi s-a părut că are aîta dreptate ca în acest moment.
Moment așteptat ani în șir cu o speranță aproape absurdă și căruia înfrigurarea dureroasă a acestor așteptări i-a conferit o imagine ideală. Cum altfel decât ideal putea fi acel moment teatral în care tu, teatru, să-i poți dărui publicului tău orica. Să-ți poți constitui un repertoriu, nu ideal, pentru că nu există așa ceva, dar unul optim, în conformitate cu ambițiile și posibilitățile tale, precum și cu cerințele spirituale ale unei colectivități etnice și naționale, trăitoare azi, aici, în acest spațiu mereu agresat de istorie, în consens și integrat într-un moment contemporan al spiritualității europene și, de ce nu, mondiale...

În anii lungi anteriori acestui moment, știam precis cum va arăta repertoriul unui teatru liber, degajat de povara unui sens impus, liber să-și urmeze direcția unui vector al dezvoltării sale, stabilit de el, în cunoștință de cauză, pentru prosperitatea spirituală a publicului său.

Acest moment ne aparține. Sau, mai exact, noi îi aparținem, pentru că ne-a asumat, feudal, pe toți, și ne-a aruncat în virtutea unui carusel în care ne învîrtim tot mai alert, după cum cer rigorile lipsei de rigoare ale unei democrații sul-generis (nu insist).

Agresați de tensiunile centrifuge și centripete, unii și-au pierdut o dimensiune filosofică fundamentală: îndoiala.

Alții (printre care mă număr și eu, și m-ar bucura sentimentul unicității, dar nu-l am) și-au pierdut conștiința "cunoștinței de cauză" în spalma impactului cu o lume care s-a revelat brusc a fi cu totul alta decât cea pe care contasem anterior. Sesizez că eroarea îmi aparține, această lume (publicul nostru real și potențial) fusese, sigur, cuprinsă în imaginea ideală formată pe retina mea (mai curînd cea a speranței decât cea a minții), anterior. Imi acord o circumstanță atenuantă: cine ar fi putut bănui vreodată că acest prezent ar putea avea o fizionomie atât de convulsivă? Și încă una: am fost silțit, cu toții, să mințim atât de mult, încît această minciună a devenit o parte din adevărul nostru. Pe care am contat.

Mă uit în jur și mă întreb: mai există oare, în conștiința publică, sentimentul nevoii de teatru? Și dacă nu, ce poate și trebuie să facă acesta pentru a-l recupera? Înainte vreme teatrul era un loc de solicitare intelectuală și refugiu din cotidianul tern. Teatrul trebuie să rămîină și azi o sărbătoare a cetății împotriva magnetismului actual al acestui cotidian. Ce să ofere diferitelor categorii de public spre a-l putea sustrage acestui magnetism?

Oricum ar sta lucrurile, constat că sint, încă, secretarul literar al unui teatru și că, indiferent de neliniștile, îndoielile și spaimile mele, indiferent de oportunitatea sau lipsa sa de oportunitate, sint obligată să prefigurez imaginea ofertei culturale a teatrului meu, sau, cel puțin a direcției acesteia.

Deci, de vreme ce tot trebuie să o fac, încep cu primul reper cert: valoarea. Neîndoios, dar valoare este și Shakespeare, și Marivaux, și Caragiale, și Gogol, și Camus, și Sorescu, și... și... Cum să stabilești o ordine a priorităților? O dramaturgie excelentă o simt, prin problematică, atât de departe de frământările prezentului sigur, nu poți ignora abstragerea din cotidian ca soluție terapeutică validă. Unii confrăți chiar recomandă, pentru efecte magnetice și curative certe, o dramaturgie oarecum frivolă. Poate...

Personal inclin spre acele texte al căror univers problematic este capabil să consonanzeze cu starea de spirit actuală, sugerînd posibile puncte fixe prin chiar întrebările ridicate, așa încît spectatorul să simtă că nu va putea merge mai departe fără să dea răspuns acelor întrebări prin însăși viața lui. Și, răspunzînd, să-și poată pierde un resentiment și o obtuzitate în favoarea unei clemențe și a unei deschideri.

Alte persoane, implicate în fenomenul teatral, recomandă, între aceste două posibilități, "aurea mediocritas", alții sint de părere că publicul, spre a veni la teatru, trebuie, neapărat, "violentat", (să nu-și piardă antrenamentul, oare?) cu forme expresive insolite pentru el, alții...

La Teatrul Național din Timișoara problema au rezolvat-o, pentru moment, regizorii, cu opțiunile la care țineau mult și care se pleau și pe direcția programatică a teatrului: Teroare și credință de Michael Black și Mașina de scris de Jean Cocteau - Dan Alexandrescu, Garden-party de Vaclav Havel - Ștefan Iordănescu, Lungul drum al zilei către noaptea de E. O'Neill - Emil Reus, Revizorul de Gogol și Regele cerb de Carlo Gozzi - Laurian Oniga, Conu Leonida față cu reacțiunea de Caragiale și Delir în doi de Eugen Ionescu - Horia Ionescu.

Știu foarte bine, la fel de bine ca și el, ba chiar mai bine, că sintem un Teatru Național și care sint obligațiile lui de "onoare" față de dramaturgia românească, dar, deocamdată, cred că au dreptate: mai trebuie puțin timp ca publicul să uite serile de marș de "dramaturgie românească contemporană" la TV, e necesar un prim contact cu o lume spirituală care i-a fost, mai bine de un deceniu, refuzată.

Al doilea reper stabil este, de bună seamă, chiar dramaturgia românească. Cuprinde în ea caractere de valoare ale unei spiritualități naționale fără de care sintem, prin ignoranță, mai puțin români. Ce să reprezinte un teatru național, al națiunii sale adică, dacă nu dramaturgie românească?

De-a lungul carierei mele de secretar literar am întîlnit nenumărate texte excelente, de teatru adevărat, implicat în tragedia absurdă a cetății, al cărei frison de revoltă, artistic exprimat, erau.

Știam, fără îndoială, că acela era un timp imposibil pentru ele, deși acela era timpul lor real, funcțional, în care și-ar fi putut atinge scopul pentru care fuseseră scrise. (Aveam chiar certitudinea că o atitudine inteligentă din partea "organelor" ar fi îngăduit reprezentarea unora dintre ele. Adevărurile lor, unele nici măcar fundamentale, oricum însă reprezentînd puncte nevralgice în existența noastră cotidiană, rostite cu voce tare de la înălțimea scenei, ar fi funcționat, evident, ca niște supape de eliberare a unor energii acumulate și ar fi dat, poate, iluzia unei libertăți inexistente în fapt. Dar cine să înțeleagă o asemenea poveste?) Au trecut foarte puține de vigilența cenzorului "cultural".

Le-am păstrat. Le-au păstrat și autorii, ni le-au trimis imediat după revoluție, fericiți că acum, "în sfîrșit, se poate", și totuși, simt că nu se mai poate - sau nu încă. Unora le-a trecut timpul, neconsumate. Toate lucrurile s-au spus cu voce tare, în plată publică. Nu mai interesează. Și, deocamdată, vrem să uităm coșmarul. Este prea devreme să-l urcăm pe scenă și să-l privim detașat, din stal. Această "zonă" a dramaturgiei românești contemporane rămîne oarecum incertă. Dar sint celelalte, alt tip de teatru: Matel Vișniec, Dumitru Solomon, Claudiu Iordache, Marin Sorescu, și cîți alții. În repertoriul Teatrului Național din Timișoara în stagiunea 1979 - 1980 figura ca propunere fermă într-un Tomis întîrziat, de Claudiu Iordache. Pînă i-au buclisit "organele", s-au pierdut cinci exemplare ale textului. Și nu s-a aprobat. Figurează în repertoriul acestui stagiuni.

Apoi sint clasicii noștri. De-ar fi numai acei căroră ar trebui să le facem un act de dreptate reprezentîndu-l acum, după ce au fost "tăiați" odinioară din propunerile noastre: în săptămîna luminată a Paștilor vom juca, sper, Săptămîna luminată a lui M. Săulescu, vom mai juca Șun sau Calea neturburată a lui George Călinescu (propusă în stagiunea 1978 - 79), vom mai juca Tulburarea apelor sau Arca lui Noe sau altceva din dramaturgia lui Lucian Blaga, vom mai juca... Clasicii noștri au așteptat senin, știînd că vor capta oricînd, oricînd atenția publicului de orice etnie și naționalitate.

Sesizez că încet, mergînd, mergînd... Imi vin în minte, ca întotdeauna cînd am nevoie de un punct de sprijin, cuvintele unui înțelept prieten al meu, William Shakespeare: "Cînd nu sint leacuri, nu mai sint dureri / Mai rău era ce-ar fi putut fi ieri (...) / Și fură hoțul cel care-i zîmbește / Te furi pe tine dacă plîngi prostește".

Și, pentru orice eventualitate, dar mai ales pentru că prietenul meu are întotdeauna dreptate, mă privesc în oglinda spaimelor mele. Și-mi zîmbesc.

MARIANA VOICU, secretar literar la Teatrul Național din Timișoara